

โงง ซี มูล ปัสถูจากโลกนี้ : โดย อมรศักดิ์ ศรีสุขกลาง ผลงานประเด็นสิ่งแวดล้อมในชุมชน
หมวดหมู่ สิ่งแวดล้อม , 23 กรกฎาคม 61

เรื่องราวที่สะท้อนความรู้สึกของพ่อใหญ่ปาน
ผู้ซึ่งพบเห็นการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติมาหลากหลายด้าน
จากอมรศักดิ์ ศรีสุขกลาง เรื่อง "โงง ซี มูล ปัสถูจากโลกนี้"

ในฟ้าปมมีน้ำ

ในดินซำมีแต่ทราย

น้ำตาที่ตกทราย

ก็รีบซาบปรอซิม...

(นายผี.อีสาน,2494)

พ่อใหญ่ปานมีบ้านอยู่ในชุมชนลาวลุ่มน้ำโขง แอพอพยพมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นปู่จนไม่ทราบเค้าเหง้าตระกูลตั้งเดิมว่ามีตำแหน่งแห่งที่ ก่อกำเนิดเผ่าพันธุ์อยู่ตรงไหน เมื่อยังเด็กน้อยก็รู้ว่าปู่พาขี่คอเดินออกจากป่าตงพงไพรหนึ่งไปรื้อถางเขาอีกลูกหนึ่ง มาถึงพ่อก็ แบกจอบแบกพรวินเดินตามหลังพ่อ(ของพ่อ)จากเขาอีกลูกหนึ่งไปสู่อีกตงหนึ่ง จนกระทั่งตัวแเองก็เคยพาลูกจากป่าตงออกมา หาที่ลุ่มแห่งใหม่ แต่ยุคเฒ่าปานนั้นคงนับว่าสิ้นสุดการเดินทางอพยพแน่นอนแล้ว ด้วยว่าบ้านเมืองมีผู้คนมาก กฎบ้านหมาย เมืองก็เคร่งครัดรัดกุม ยิ่งมีการให้เอกสารครอบครองแผ่นดินก็จบสิ้นการเดินทาง เมื่อคนเราคิดถึงสิ่งใดเป็นของตัวแน่แท้แล้ว ก็ ย่อมไม่อาจพรางจาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผืนแผ่นดิน ที่มักได้ยินได้ฟังผ่านหูอยู่เสมอว่าคนหลายคนก่อสงครามเพื่อแย่งชิงกันเข้า ครอบครองมัน

พ่อใหญ่ปานได้รับคำสั่งสอนมาแต่รุ่นปู่แล้วว่า ไม่ว่าจะอพยพโยกย้ายถ่ายเทไปทางใด ให้มองหมายเอาแม่น้ำเป็นตัวตั้ง ถ้าใกล้ น้ำมากนักมักน้ำท่วมทำการเพาะปลูกก็จะเสียหาย ครั้นห่างไกลแม่น้ำเกินไปก็มักแห้งแล้งเพาะปลูกข้าวกล้าไม่ได้กินอิ่มท้อง ต้องเลือกที่ทางที่พอดีพอสมควร ที่สำคัญให้อิงแม่น้ำโขงหรือลำน้ำมูลไว้เป็นหลัก ปู่ย่าตายายสอนสั่งเอาไว้ แม่น้ำสามสายไม่ สิ้น คนอีสานบ่มีวันอดตาย

แม่น้ำสามสายเรียกชื่อต่างกันว่า โขง ซี มูล แยกยังคงได้ฟังหมอลำนกันน้อย อุไรพร ร้องลำไว้ในเพลง ลำนำพิณแคน ว่า

“แมงกิญูนยังบินหากินใบไม้ แม่น้ำสามสายยังไหลมารวมกัน น้ำโขง ซี มูล บ่สูญจากโลกนี้ ยังเป็นสายนทีหล่อเลี้ยงลูกหลาน ยังปลาบ่อนตามสายน้ำลำธาร แผ่นอีสานบ่สิ้นตำนานหมอลำ”

แกยงนิกชมคนแต่งว่าช่างแต่งได้เหมาะเจาะเหลือเกิน เมื่อถ่ายทอดผ่านเสียงกังวานหวานใสของนกันน้อยแล้วก็ยิ่งเป็นเพลง ไพเราะเสนาะโสตที่สุดแล้ว

ชั่วชีวิตพ่อใหญ่ปานนั้นได้พบเห็นมาหมดแล้ว ทุกด้านที่ธรรมชาติให้ผลแก่นุขย์ ทั้งคุณและโทษ ทั้งหนาว แล้ง น้ำท่วม ความ อดอยากแสนเข็ญ ทั้งไข้ป่าและสารพัดสัตว์ นับแต่ปายังไม่แปน และทุ่งกุลายังไม่เขียว จนถึงยามป่าใหญ่กลายเป็นสวนยาง และทุ่งกุลาลูกข้าวโด่งดังไปทั้งเมือง แก่ได้รู้ได้เห็น สมัยน้ำท่วมข้าวเสียหายไม่ได้ผลผลิต ก็แก่นั่นเองที่นำขบวนชาวบ้านกู่ตา เฟ็งจับเอาปลาในลำน้ำโขง และตามที่น้ำท่วมพามาค้างแรมในทุ่งนา เอามาทำปลาร้าแล้วแบกคอนไฟไปหาแลกข้าวแถบแถว ทุ่งกุลามาไว้กิน นับแต่เดินเท้าแลกข้าวจนถึงสมัยนี้ที่มีรถกระบะขนปลาร้าใส่ท้ายรถไปหาขายตามหมู่บ้านที่ไกลจากแม่น้ำ สะดวกสบายกว่าแต่ก่อน นับแต่จับปลาในลำโขง ยันเอาปลามาเลี้ยงในกระชังริมแม่น้ำโขง

บรรดาความเปลี่ยนแปลงผ่านสายตาพ่อใหญ่ปานไปอย่างรวดเร็ว

“เสียงอิหยังกุกๆ กักๆ ทางหลังเขียนบักหล่า”

“พ่อใหญ่ปานเราเฮ็ดหยังปู้!”

“ไปเบิ่งลาวเน ลางเทียเป็นลมเป็นแล้ง” เสียงแม่ใหญ่หาบอกให้ลูกชายไปดูพ่อใหญ่ปานคู่ชีวิต ที่อยู่กันมากกว่าห้าสิบปี

บุญก่อเดินไปหลังบ้านตามคำสั่งแม่ เห็นผู้เป็นพ่อกำลังค้นหาของอยู่ที่ใต้ถุนยุงฉาง “เจ้าหาหยังพ่อ?”

“หาเห กูว่าสีไปหว่านแห เพื่อสีได้มาเฮ็ดปลาแดก” พ่อใหญ่ปานหมายถึงปลาร้าในภาษาล้าน

“เฒ่าแล้วกะสีหาแต่แนวเฮ็ด คือบ่อยู่ซื่อๆ อยากรินกะให้บักเจมส์ไปซื่อมาให้” บุญก่อพูดถึงลูกชายชื่อเจมส์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลาน พ่อใหญ่ปาน

“กะให้กูได้ซัยบ่โตแน ปลาแดกตลาดมีแต่ปลาเลี้ยง มันบ่แซบคือปลาเฮาหาดอก”

“มันสีไปตีกน้ำตายซื่อๆ น้ำพ่อใหญ่” บุญก่อกลัวพ่อจะไปจมน้ำตาย

“อย่ามาหาเว้าอ้อมงคลแต่บักนี้ สีไปใสกะไป กูสีหาเฮ็ดเองดอก” พ่อใหญ่ปานดูลูกชายแล้วก็หันไปคุยแหในถังสีที่ใต้ถุนฉางอยู่ กุกัก

บุญก่อเดินกลับออกมาแล้วตะโกนรายงานแม่ จากนั้นก็เบี่ยงไปทางสุ่มไก่ เอาไอ้ทอง ไก่ชนตัวเก่งออกมาเช็ดน้ำ

พ่อใหญ่ปานแบกแหออกไปจากบ้านมุ่งสู่อริมน้ำโขง ระยะทางจากบ้านสุ่มน้ำโขงไกลพอสมควร แยกย่อยๆ เดินไปกลางหุด พักเหนื่อยพลางไปตามทาง

เมื่อแกเดินมาอีกหนึ่งเหนื่อยใหญ่ๆ ก็ถึงยางนาต้นหนึ่งที่เป็นต้นไม้ประจำหมู่บ้าน มีอายุยาวนาน ยืนผ่านกาลเวลาและการไถ ทิ้งมาได้ แกเห็นยางนาต้นนี้มาตั้งอพยพเข้ามาอยู่ใหม่ๆ เมื่อครั้งชาวบ้านแหกันตัดและไถทิ้งต้นไม้ตามทุ่งตามคันแทนหา แกก็ยัง นึกเป็นห่วงมัน ตัวแกเองคงห้ามเจ้าของที่ตัดมันทิ้งไม่ได้ และถ้าหากว่ามันจะหายไป แกก็คงใจหายไม่น้อย โชคยังดีที่มันอยู่ ปลายนาหน่อย และต้นใหญ่เป็นร่มเงา เจ้าของที่เลยเอาไว้เป็นร่มหลบพายุฤดูร้อนก็เลยทำงาน

พ่อใหญ่ปานเดินเลี้ยวต้นยางนาเข้าไปหลบในแดดร่มฉาใหญ่ตรงโคกปลายนา วางกระสอบปุ๋ยที่ใส่แหมาลงบนดินแข็งๆ แกล้วงเอาขวดน้ำออกจากยามมาดื่มอีกใหญ่ แล้วทรุดนั่งลงไปข้างๆ กระสอบใส่แห

“ดินก็แน่นกว่าเก่า ปากก็แปนเอ็ดเต็ด” พ่อใหญ่ปานบ่นกับตัวเอง ภาพเบื้องหน้าเป็นท้องทุ่งนาแสนไกล หลายปีต่อเนื่องกันมานี้ ปีทั้งปีนาไม่ว่างจากต้นข้าว แม่ธรณีไม่เคยได้พักผ่อนจากการให้ธาตุอาหารแก่ต้นข้าว แม่โพสพไม่เคยได้พักจากการผลิตน้ำนม กลั่นเป็นเมล็ดข้าว รดโรย รดเกี่ยวสลักกันอย่าเหยียบดินทั้งปีไม่เคยหยุดไม่เคยหย่อน ป่าโคกที่คอยเป็นแหล่งอาหารก็ถูกรุกราน ไปเรื่อยๆ เพราะกับข้าวทั้งหลายหาซื้อได้ในตลาด ขอแต่มีเงินมีค่าก็สามารถหาได้โดยง่ายตาย ยิ่งมองไปแกยิงหวนนึกถึงอดีต ภาพตั้งแต่ครั้งอพยพมาปักหลักทวนฉายาเรียงในทรงจำของชายชรา แกคิดจนเหนื่อย และเพลีย จึงค่อยเอนตัวลงนอน มอง ไปบนกิ่งก้านสาขาของฉาที่แตกออกไปทั่วสารทิศ บางกิ่งมีนกน้อยเกาะอยู่ สักพักนกตัวนั้นก็กระโดดเล่นไปตามกิ่งฉา ส่ง เสียงร้องจิบจิบ แกลั่นนึกถึงหมอลำสุดที่รักของแก นกน้อย อุไรพร เสียงหวานปานนกน้อย เพลงแจ้เกิดหมอลำสาวสุดรัก ของแกคือเพลง “นกจำ” เสียงหมอลำนกน้อยสมัยนั้นหวานใสหาใครจะเปรียบปานได้ แม้ทุกวันนี้จะแก่ไปบ้างแล้วก็ตาม เสียง ยังไพเราะไม่มีตก พอคิดมาถึงตรงนี้เนื้อเพลงที่ติดหูก็ผุดขึ้นมาให้แกฮาเล่น “น้ำโขงซึ่มลบ่สูญจากโลกนี้ ยังเป็นสายนทีหล่อ เลี้ยงลูกหลาน”

แม่น้ำโขงสีบ้านสายธารมานานยาว บ้านเมืองและผืนป่าสองฟากฝั่งชุ่มเย็นเป็นสุข พ่อใหญ่ปานและผู้คนที่อีกมากมาย มหาศาลในแดนล้านช้าง ล้านนา สยาม จีน และเขมรได้เชื่อถือศรัทธา มหานทีแห่งนี้ปมีวันแห่งเหือดหาย เพราะเป็นอภินิหารอัน พระยาศรีสุทโธนคราชได้ทอดกายชุกได้ให้มนุษย์ทั้งหลายใช้ดื่มกินไม่มีหมดสิ้น เป็นทรัพยากรวิเศษศักดิ์สิทธิ์ ภาพที่ประจักษ์ เบื้องหน้าพ่อใหญ่ปานเวลานี้คือมหานทีที่กว้างยาวสุดจะประมาณ เห็นแล้วชุ่มชื่นรื่นเริงหัวใจของชายชราที่นั่ง ริมฝั่งแม่น้ำ โขงมีปลาบ่อนบับขบตื้นตา พ่อใหญ่ปานหัวใจเต็มตื่น มีอันนี้คราวนี้จะได้ปลาตามธรรมชาติรสชาติอร่อยดีด้วยมันได้เพียงร่าย น้ำจันปราศจากไขมัน เนื้อไม่ปนเปื้อนอาหารสารเคมีที่เขาร่งเล็งจนเดิบโต แยกย่อยก้าวเดินไปหาแม่น้ำใจนั้นนึกอยากวิ่งเข้า

ไปให้ถึงริมฝั่งแล้วรีบหวนแหออกไปกลางน้ำที่ปลาบ่อนบับล่อตาใจ แต่กายกลับไม่ไปตามใจปรารถนา แกรู้สึกว่าทำไมหนอ มันช่างยึดขาดเหลือเกิน แก่ผืนจะวังแต่กลับกลายเป็นตะเกียบตะกายไปข้างหน้า ช่วงเวลาที่ทะยานทั้งครานทั้งพุ่งไปนั้น เฒ่าชราพลันตื่นขึ้นมาจากความฝัน

พ่อใหญ่ปานรู้ว่ายังนอนได้ร่มไม้ฉำฉาอยู่ก็รู้สึกเสียดาย พลันฮึดฮัดจิตใจเหลือประมาณ ด้วยว่าใจแก่นั้นปรารถนาจะไปชมความอุดมสมบูรณ์อันศักดิ์สิทธิ์ของมหานทีสีขุ่นอันคุ้นเคยเหลือเกินแล้ว แกรีบลุกขึ้นพลางคว้าเอายามสะพายขึ้นบ่า แล้วยกกระสอบปุ๋ยใส่แหขึ้นแบกเดินออกจากร่มไม้ มุ่งสู่อริมน้ำโขง

พอแต่เปิดฝ้ากั้น*...

เฒ่าชราตาปานผู้หอบเอาความหวังและความชุ่มชื่นใจปานรดด้วยน้ำโขงนั้นก็พลันละห้อยใจเหี่ยวแห้ง ทรวดลงคุกเข่ามองพื้นดินทรายเบื้องหน้าด้วยความตกใจและพิศวงงงงวยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ช่างเป็นวันกาลอิสรีย์เหลือหลาย นี่เป็นความฝันหรือความจริงกันแน่เล่า แม่น้ำโขงที่เราเชื่อเสมอมาว่าไม่มีวันแห้งเหือดกลับมลายหายเหลือดินทรายและโขดเขินระตะดาชปานภาพวาดที่ไม่เคยพบเคยเห็น

“มันเกิดอิหยังขึ้นหนอ พ่อปู่ศรีสุทโธนาคราช แม่ย่าศรีปทุมมาเอ๊ย มันคือมาเป็นจังซี” ตาเฒ่าชราคร่ำครวญในอกอยู่แต่ผู้เดียว “ถึงแม่โขงยังเหือดแห้งได้ ชีวิตเขาทั้งหลายสิเหลืออยู่ไปโดนนานปานได้น้อ”

พ่อเฒ่าเดินกลับบ้านอย่างละห้อยละเหี่ย

“อิพ่อๆ เจ้าเบ็งนี่ๆ” ไอ้เจมส์วิ่งชูสมาร์ทโฟนหามาหาบุญก้อที่กำลังให้น้ำไก่อ

“อิหยังบักเจมส์?”

“เบ็งๆ ชาวเฟสบุ๊คเข้าว่า ประเทศจีนปิดเขื่อน แม่น้ำโขงแห้งเหลือแต่ดินทราย พี่มีรูปๆ พี่ๆ เจ้าเบ็งๆ”

“ปาด! ขนาดน้ำโขงตาปีตาชาติบเคยแห้ง เจ๊กนี่มันแน่นอนอิหสิ”

“ซุ่นแหลว เบ็งบาคนี้คั่นเขาบปล่อยน้ำมา ไก่อเจ้าตายเปิดแน่นอน”

“มึงกะเว้าโศโพนะบักเจมส์!”

บุญก้อตุลุกชายพลางโบกมือไล่ให้ลูกออกไปห่างๆ แล้วตนเองยังคงเข็ดน้ำให้ไก่อจนไปจุดดั่งว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น.

หมายเหตุ *พอแต่เปิดฝ้ากั้น... เป็นท่อนเปิดของเพลงหมอลำ หมายถึง เมื่อเปิดม่านออกมา มักใช้ขึ้นต้นกลอนลำ